

TARTIŞMALI YÖNLERİYLE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA İTİRAZ KANUN YOLU*

Objection as a Legal Remedy in Criminal Procedure Law with Its Controversial Aspects

Recep KAYABAŞI **

ÖZ

Yargılama sürecinde verilmiş olan kararların hukuka uygun olması gereklidir. Ancak bazen verilen kararlarda hukuka aykırılıklar bulunabilir. Kanun yolları, kararların hukuka uygun olup olmadığının denetimine olanak sağlayan önemli kurumlardır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda kanun yolları, olağan kanun yolları ve olağanüstü kanun yolları olmak üzere iki ana başlık altında düzenlenmiştir. İtiraz kanun yolu, olağan kanun yollarından biridir. İtiraz, hâkim ve kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı başvurulabilen kanun yoludur. Bu çalışmada itiraz kanun yolu incelenecektir. Özellikle tartışmalı hususlar hakkında detaylı bir inceleme yapılacaktır. Sorun teşkil eden hususlar hakkında ileri sürülen çözüm önerileri üzerinde durulacaktır. Bu inceleme yapılırken doktrindeki görüşlerden ve mahkeme kararlarından yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İtiraz, Kanun Yolu, Olağan Kanun Yolu, Ceza Muhakemesi Hukuku.

• **Gönderi:** 31.03.2023 - **Kabul:** 07.05.2023 | **Received:** 31.03.2023- **Accepted:** 07.05.2023.

* Bu çalışma Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırlanan “Ceza Muhakemesi Hukukunda Kanun Yolu Olarak İtiraz” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Avukat, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale, Türkiye ✉ recep kayabasi7@gmail.com • ORCID 0000-0003-0254-6333.

Atıf Şekli / Cite As: KAYABAŞI, Recep (2023). Tartışmalı Yönleriyle Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu. ÇÜHAD, (3), 100-126.

İntihal / Plagiarism: Bu makale bir intihal engelleme yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been checked via a plagiarism prevention software and reviewed by at least two referees.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

ABSTRACT

Decisions made in criminal proceedings must be in accordance with the law. However, sometimes the decisions taken can be against the law. Legal remedies are important institutions that enable the control of decisions. Legal remedies are organized under two main headings as ordinary legal remedies and extraordinary legal remedies in the Criminal Procedure Law No. 5271. Objection is one of the ordinary legal remedies. Objection is a legal remedy that can be applied against judge decisions and court decisions. In this study, the objection as a legal remedy will be examined. Particularly controversial issues will be examined. Suggestions for solutions on problematic issues will be expressed. While conducting this examination, opinions in the doctrine and court decisions will be used.

Keywords: Objection, Legal Remedy, Ordinary Legal Remedy, Criminal Procedure Law.

GİRİŞ

Ceza muhakemesinin birçok amacı vardır. Bu amaçlardan en önemlisi maddi gerçeğe ulaşmaktır¹. Muhakeme sürecinde, maddi gerçeğe ulaşmak için birçok karar verilmektedir². Bu kararların hukuka uygun olması hukuk devletinin bir gereğidir³. Ancak bazen verilen kararlarda hukuka aykırılıklar bulunabilir. Zira kararları veren hâkimler de her insan gibi hata yapabilirler⁴. Hatalı kararların verilebileceği ihtimali gözetilerek, muhakeme hukukunda kararların denetimini mümkün kılan kanun yollarına yer verilmiştir⁵.

Kanun yolları, yargılama makamları tarafından verilen kararların denetimine imkân sağlayan hukuki çarelerdir⁶.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) yer alan hukuki çareleri kanun yolları ile sınırlamamız mümkün değildir. Örneğin, eski hale getirme kurumu bir hukuki çare olmasına rağmen bir kanun yolu değildir⁷.

¹ ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 27; ÜNVER, HAKERİ, s. 50-51.

² ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 5.

³ ORMANOĞLU, s. 5.

⁴ WEITZEL, s. 21; TOROSLU, FEYZİOĞLU, s. 379.

⁵ ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞSIZ, s. 728.

⁶ ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 605; ÜNVER, HAKERİ, s. 745.

⁷ ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 195 ve 823. Eski hale getirmenin hukuki niteliği konusundaki görüşler için bkz. CENTEL, ZAFER, s. 753.

Hukuki çare kavramı doktrinde üst kavram olarak kullanılmaktadır. Bu kavram, kanun yolları ile kanun yolları haricindeki diğer hukuki çareleri kapsayan bir kavramdır⁸.

CMK’da kanun yolları, olağan kanun yolları ve olağanüstü kanun yolları olmak üzere iki başlık altında düzenlenmiştir. Olağan kanun yolları, kesinleşmemiş kararlara karşı başvurulabilen kanun yollarını ifade ederken; olağanüstü kanun yolları, kesinleşmiş kararlara karşı başvurulabilen kanun yollarını ifade etmektedir⁹.

İtiraz kanun yolu, olağan kanun yolları başlığı altında düzenlenmiştir (CMK m. 267). Çünkü itiraz kanun yolunun konusunu oluşturan kararlar henüz kesinleşmiş kararlar değildir.

Bu çalışmada itiraz kanun yoluna ilişkin bazı tartışmalı hususlar öne çıkarılacak ve detaylı bir biçimde incelenecektir. Ancak çalışmanın amacını aşmamak için diğer hususlar hakkında genel bilgiler verilecektir.

I. GENEL OLARAK İTİRAZ KANUN YOLU VE İTİRAZ KANUN YOLUNUN KONUSUNU OLUŞTURAN KARARLAR

CMK’nın 267’nci maddesinde “*hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hallerde mahkeme kararlarına karşı*” itiraz kanun yoluna başvurulabileceği düzenlenmiştir.

CMK’nın bu hükmüne göre, hâkim kararları ile mahkeme kararları itiraz kanun yolunun konusunu oluşturmaktadır¹⁰. Ancak bu hükmeye rağmen CMK’da Cumhuriyet savcısının kararına itiraz edilebileceğini öngören bazı düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin, CMK m. 173’te Cumhuriyet savcısının “kovuşturmaya yer olmadığına dair karar” vermesi halinde bu karara itiraz edilebileceği düzenlenmiştir¹¹. Doktrinde bu hükümde “*itiraz*” kavramının kullanılmasının isabetli olmadığı ileri sürülmektedir¹². Doktrinde ileri sürülen bu görüşün yerinde olduğu söylenmelidir. Çünkü CMK m. 267 hükmü açıktır. Ancak hâkim ve mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir. Bu nedenle CMK m. 173’te yer alan itiraz kanun yolu

⁸ ALDEMİR, s. 22; ERSOY, Aleyhe Değiştirme Yasağı, s. 59; ÖZDEMİR, s. 5; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 823; SCHROEDER, VERREL, s. 282-283. Hukuki çare kavramı doktrinde bazı yazarlarca kullanılmaktadır. Bu kavram ve bu kavramın yerine kullanılan diğer kavramlar için bkz. ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 6-11.

⁹ CENTEL, ZAFER, s. 885.

¹⁰ İtiraz kanun yoluna başvurulabileceğini belirten bazı hükümler şu şekildedir: CMK m. 5/2, CMK m. 18/3, CMK m. 28/1, CMK m. 31/3, CMK m. 42/2, CMK m. 60/4, CMK m. 74/4, CMK m. 75/6, CMK m. 76/5, CMK m. 101/5, CMK m. 104/2, CMK m. 111/2, CMK m. 131/1, CMK m. 151/4, CMK m. 174/5, CMK m. 223/8.

¹¹ Aynı şekilde bkz. CMK m. 158/6 – “*Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü hâlinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır*”.

¹² YENİSEY, NUHOĞLU, s. 723.

olarak değerlendirmemek gerekir. CMK m. 173'te yer alan itirazın hukuki niteliği yalnızca bir hukuki çaredir¹³. Doktrinde CMK m. 173'te kullanılan "itiraz" kavramı yerine "kovuşturma davası" kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı ifade edilmektedir¹⁴.

CMK m. 267 hükmüne göre, hâkim kararlarına karşı itiraz kanun yoluna başvurulması kuraldır. Bu sebepten dolayı, hâkim kararına karşı itiraz yoluna gidilebileceğine kanunda açıkça yer verilmesi bile ilgili hâkim kararına karşı itiraz yoluna başvurulabilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, kanunda açıkça ilgili hâkim kararına karşı itiraz yoluna gidilemeyeceği belirtilmişse artık o hâkim kararı için itiraz kanun yoluna başvuru yapılamayacaktır¹⁵. Örneğin, CMK m. 259'da "Suç konusu olmayıp sadece müsadereye tâbi bulunan eşyanın müsaderesine sulh ceza hâkimi tarafından duruşma yapılmaksızın karar verilir" denilmiştir. Dikkat edileceği üzere, hâkim tarafından verilen bu karara itiraz edilebileceği kanun metninde yer almamaktadır. Ancak hâkim kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulması kural olduğu ve itiraz kanun yolunun kapalı olduğuna dair bir ifade de kanun metninde yer almadığı için bu karara karşı itiraz yoluna başvurulabilecektir. Nitekim Yargıtay kararlarında da bu kararın itiraza tabi olduğu ifade edilmiştir¹⁶.

Kural olarak mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna başvuru yapılamaz. Herhangi bir mahkeme kararına karşı itiraz yoluna gidilebilmesi için kanunda itiraz yolunun açık olduğunun belirtilmesi gerekir. Başka deyişle, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilmesi istisnadır ve ancak kanunda açıkça belirtilmesi halinde mümkündür¹⁷.

Mahkemenin ara kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir. Hükümlere karşı itiraz yoluna başvurulamaz. Hükümler, diğer kanun yollarının (istinaf veya temyiz) konusunu

¹³ Bu konuda bkz. AYDIN, s. 62; ERSOY, İtiraz Kurumu, s. 869-870, ÖZDEMİR, s. 47-48, YÜCE, s. 492. CMK m. 173'te yer alan itirazın hukuki niteliğinin kanun yolu olduğunu belirten görüş için bkz. ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 186-187.

¹⁴ Bkz. YENİSEY, NUHOĞLU, s. 723.

¹⁵ ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 859; ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 620; TOROSLU, FEYZİOĞLU, s. 392; YENİSEY, NUHOĞLU, s. 928.

¹⁶ "Gereği görüşülüp düşünüldü: Suç konusu olmayıp, suçta kullanılmayan ve sahibi hakkında ceza davası açılmayıp bulundurulması, taşınması izne tabi bulunan eşyaların müsaderesine ilişkin sulh ceza hakimi tarafından CMK.nun 259. maddesi uyarınca verilen kararlar, duruşma yapılarak karar verilmesi yasa yolunu değiştirmeyeceğinden itiraza tabi olup eşya sahibi vekilinin temyiz isteminin 5320 sayılı Yasanın 8/1. maddesi uyarınca uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK.nun 317. maddesi gereğince (REDDİNE), CMK.nun 264. maddesine göre kanun yolunun belirlenmesinde yanılma, başvuranın hakkını ortadan kaldırmayacağından gereğinin mahallinde takdir ve ifası için dosyanın incelenmeksizin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına tevdiine, 29.05.2015 gününde oybirliğiyle karar verildi", Y. 8 CD, T. 29.05.2015, E. 2014/25796, K. 2015/17932, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E. T. 10.03.2023). Aynı yönde bkz. ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, s. 886.

¹⁷ ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 102; ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 620; TOROSLU, FEYZİOĞLU, s. 393; YENİSEY, NUHOĞLU, s. 929.

oluşturmaktadır¹⁸. Ancak kanun koyucu, bazı istisnai hallerde hükümlere karşı da itiraz edilebileceğini düzenlemiştir¹⁹.

II. İTİRAZ KANUN YOLUNA BAŞVURMANIN GENEL ESASLARI

CMK'nın kanun yollarına ilişkin genel hükümler kısmında yer alan kurallar (m. 260-266) itiraz kanun yolu için de uygulanacaktır. Bu bağlamda kanun yollarına başvurabilecek kişilere ilişkin hükümler (m. 260, 261, 262, 263), kanun yolunun belirlenmesinde yanılmayı düzenleyen hüküm²⁰ ve başvurudan vazgeçmeye ilişkin kural²¹ itiraz kanun yolu açısından da uygulama alanı bulacaktır.

A. İtiraz Kanun Yoluna Başvurabilecek Kişiler

CMK'nın ilgili hükümlerine göre, itiraz kanun yoluna başvurma hakkına sahip olan kişiler şu şekildedir: 1) Cumhuriyet savcısı, 2) Şüpheli veya sanık, 3) Katılan, 4) Müdafî veya vekil, 5) Şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi.

Kanun yollarına ilişkin genel hükümler kısmında belirtilmese de kararın kendilerini ilgilendirmesi koşuluyla tanık, bilirkişi ve üçüncü kişilerin de kanun yoluna başvurma hakkı vardır²².

¹⁸ ERSOY, İtiraz Kurumu, s. 869; YENİSEY, NUHOĞLU, s. 928-929; YURTCAN, İRTİŞ, s. 50.

¹⁹ Örneğin, seri muhakeme usulü uygulanarak kurulan hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilecektir. Bkz. CMK m. 250/14 – “Dokuzuncu fıkra kapsamında mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir. İtiraz mercii, itirazı üçüncü ve dokuzuncu fıkralardaki şartlar yönünden inceler”. Bu konudaki değerlendirmeler için bkz. AYGÖRMEZ, KORKMAZ, s. 31; ERSOY, İtiraz Kurumu, s. 860 vd.; YURTCAN, İRTİŞ, s. 49. Basit yargılama usulünde de itiraza yer verilmiştir. CMK m. 252/1 şu şekildedir: “251 inci madde uyarınca verilen hükümlere karşı itiraz edilebilir. Süresi içinde itiraz edilmeyen hükümler kesinleşir”. Basit yargılama usulünde yer alan itirazın niteliği konusunda bkz. AYGÖRMEZ, KORKMAZ, s. 72; ERSOY, İtiraz Kurumu, s. 866.

²⁰ CMK Madde 264 – “(1) Kabul edilebilir bir başvuruda kanun yolunun veya mercii belirlenmesinde yanılma, başvuranın haklarını ortadan kaldırmaz. (2) Bu hâlde başvurunun yapıldığı merci, başvuruyu derhâl görevli ve yetkili olan mercie gönderir”.

²¹ CMK Madde 266 – “(1) Kanun yoluna başvurulduktan sonra bundan vazgeçilmesi, mercii tarafından karar verilinceye kadar geçerlidir. Ancak, Cumhuriyet savcısı tarafından sanık lehine yapılan başvurudan onun rızası olmaksızın vazgeçilemez. (2) Müdafîin veya vekilin başvurudan vazgeçebilmesi, vekâletnamede bu hususta özel yetkili kılınmış olması koşuluna bağlıdır. (3) 150 nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca, kendisine müdafî atanmış şüpheli veya sanıklar yararına kanun yoluna başvurulduğunda veya başvuru kanun yolundan vazgeçildiğinde şüpheli veya sanık ile müdafîin iradesi çelişirse müdafîin iradesi geçerli sayılır”.

²² GÖKCEN, BALCI, ALŞAHİN, ÇAKIR, s. 670; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 846; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VİLLEMIN, TOK, s. 676.

Kanun yolu başvurusunun kabul edilebilmesi için başvuru yapan kişinin, hukuki yararının bulunması gerekir. Kanun yoluna başvuru yapacak kişinin bu başvuruyu yapmasında bir hukuki yararı yoksa başvurusunun kabul edilmesi mümkün değildir²³.

Bu başlık altında üzerinde durulması gereken önemli bir tartışma konusu vardır. CMK m. 260'a göre, “*katılan sıfatını almış olanlar*” ve “*katılma isteği karara bağlanmamış veya reddedilmiş olanlar*” kanun yollarına başvuru yapabilecektir²⁴. Kanun metninde yer alan bu iki ibarenin anlamı açıktır. Ancak bu iki ibarenin dışında CMK m. 260'ta bir ibareye daha yer verilmiştir ki, esas tartışma burada ortaya çıkmaktadır. CMK m. 260'ta “*katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar*” ibaresi kullanılmıştır. Bu ibareye göre, kanun yollarına başvuru yapabilmek için davaya katılmış olmak gerekmediği gibi davaya katılma isteminde bulunmaya da gerek yoktur²⁵. Ancak CMK'nın diğer hükümleri (CMK m. 234/1-b (6) ve CMK m. 242/1), kanun yolu başvurusu yapabilmek için davaya katılmış olmayı gerekli bir şart olarak düzenlemiştir²⁶.

Bundan dolayı, doktrinde CMK hükümleri arasında çelişki olduğu ifade edilmiştir²⁷. Ayrıca katılma talebinde bulunmamış suçtan zarar göreninin kanun yollarına başvurma hakkının olup olmadığı hususunda CMK'nın net bir tutum ortaya koymadığı da ifade edilmiştir²⁸.

CMK'daki mevcut durum, mağdur veya suçtan zarar görenin soruşturma evresinde itiraz kanun yoluna başvurma hakkına sahip olup olmadığı sorusu açısından da değerlendirilmelidir. Çünkü soruşturma evresinde bir kamu davası mevcut olmadığı için katılan

²³ ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 828; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 666.

²⁴ CMK Madde 237 – “*Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler*”. Mağdur ve suçtan zarar gören kavramları için ayrıca bkz. KATOĞLU, s. 662.

²⁵ ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 835.

²⁶ CMK m. 234/1-b (6)'da kanun yollarına başvuru yapma hakkını elde etmek için davaya katılmanın zorunlu olduğu şu şekilde vurgulanmıştır: “*Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma*.”; CMK m. 242/1 şu şekildedir: “*Katılan, Cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurabilir*.”; CMK m. 237/2 – “*Kanun yolu muhakemesinde davaya katılma isteğinde bulunulamaz. Ancak, ilk derece mahkemesinde ileri sürülüp reddolunan veya karara bağlanmayan katılma istekleri, kanun yolu başvurusunda açıkça belirtilmişse incelenip karara bağlanır*”.

²⁷ KATOĞLU, s. 663.

²⁸ CENTEL, ZAFER s. 892.

sıfatının alınması mümkün değildir²⁹. O halde, soruşturma evresinde henüz katılan sıfatına sahip olmayan mağdur veya suçtan zarar gören itiraz kanun yoluna başvurabilecek midir?

Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, doktrinde bir görüş birliğinin olmadığı görülecektir³⁰. Bu konuda bir görüş birliğinin olmamasının nedeni CMK’da yer alan çelişkili durumdur. Zira CMK m. 234/1-b(6)’da kanun yollarına başvurmak için davaya katılma zorunlu tutulmuşken; CMK m. 260’da “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunmak” ibaresine yer verilerek, kanun yollarına başvurma hakkı davaya katılmamış ve bu yönde bir talepte bulunmamış kişileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

Doktrindeki bir görüş, CMK m. 234 ile CMK m. 260’ı birlikte değerlendirerek, soruşturma evresinde mağdur ve suçtan zarar görene itiraz kanun yoluna başvurma hakkı tanınmadığını ifade etmektedir³¹. Bu görüşün aksine doktrinde bazı yazarlar, soruşturma evresinde verilen tutuklama talebinin reddi kararına karşı ve tutuklu bulunan şüphelinin tahliye edilmesi kararına karşı mağdur veya suçtan zarar görenin itiraz kanun yoluna başvurabileceğini ifade etmektedir³².

Soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar görenin itiraz kanun yoluna başvurma hakkına sahip olduğunu ifade eden görüşlerin, CMK m. 260’da kullanılan “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” ibaresi sayesinde dayanaktan yoksun olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu ibareden çıkarılabilecek sonuçlar şunlardır: 1) Kanun yollarına başvuru yapabilmek için davaya katılmak gerekli değildir³³. 2) Kanun yollarına başvuru yapabilme hakkını elde etmek için davaya katılma isteminde bulunmaya da gerek yoktur³⁴. 3) Kanun yollarına başvuru yapabilme hakkına sahip olmak için “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olmak” yeterlidir³⁵. Bu ibareden çıkarılan üç sonuç

²⁹ “İddianamenin kabulüyle, kamu davası açılmış olur ve kovuşturma evresi başlar” (CMK m. 175); ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 261; ÜNLÜTEPE, s. 44.

³⁰ Doktrinde ileri sürülen görüşler ve detaylar için bkz. ÖZDEMİR, s. 113-115.

³¹ Bkz. AKKAŞ, s. 59-60; ÖZDEMİR, s. 115.

³² Detaylar için bkz. FEYZİOĞLU, s. 59-60; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 667; TOROSLU, FEYZİOĞLU, s. 262. Feyzioğlu’na göre, “Soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcısı’dır. Şüphelinin tutuklanmasını sağlamak için harekete geçip geçmemeye, bu bağlamda, itiraz kanun yoluna gidip gitmemeye de münhasıran Cumhuriyet Savcısı karar vermelidir. Öyle ki, CMK, soruşturma evresinde Cumhuriyet Savcısı’na, tutuklu şüpheliyi, sulh ceza hâkiminin tahliye kararına gerek olmaksızın salıverme yetkisi dahi tanımıştır (m. 103/2). O halde, suçtan zarar görene tutuklamama ve tahliye kararlarına karşı itiraz hakkının tanınması, ceza muhakemesi sistemiyle bağdaşmamaktadır”. Bkz. FEYZİOĞLU, s. 60.

Soruşturma evresinde mağdur ve suçtan zarar görenin, tutuklu bulunan şüphelinin tahliye edilmesi kararına karşı itiraz kanun yoluna başvuramayacağını belirten görüş için bkz. ÖZDEMİR, s. 78 ve 115.

³³ FEYZİOĞLU, s. 59; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 840.

³⁴ ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 835.

³⁵ ÜNLÜTEPE, s. 75.

ışığında şu yorumu yapabiliriz: Kanun yoluna başvurma hakkını elde etmek için davaya katılmış olmak gerekli değilse, henüz kamu davasının söz konusu olmadığı soruşturma evresinde mağdur veya suçtan zarar gören itiraz kanun yoluna başvurabilir. Örneğin soruşturma evresinde, şüphelinin tutuklanmasına yönelik talep reddedilirse suçtan zarar gören bu karara karşı itiraz kanun yoluna başvurabilir³⁶.

Kanun koyucunun kullandığı “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” ifadesinin lafzından yukarıdaki sonuçları çıkarmak mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki CMK m. 260’ta kullanılan bu ifade, kanun koyucunun gerçek amacını yansıtmamaktadır. O halde, kanun koyucunun CMK m. 260’ta kullanmayı tercih ettiği “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” ifadesiyle neyi anlatmak istediğini tespit etmek ve bu bağlamda bir yorum yapmak gerekir.

Konuya ilişkin madde gerekçesine baktığımız zaman, “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” ibaresiyle anlatılmak istenenin “duruşmadan haberdar edilmemiş olan suçtan zarar görenler” olduğu anlaşılacaktır³⁷. Nitekim doktrindeki bazı yazarların görüşleri ve Yargıtay kararları da bu yöndedir³⁸. Bu ibareyi madde gerekçesine ve Yargıtay kararlarına göre değerlendirirsek şu sonuca ulaşmamız mümkündür: Usulüne uygun bir biçimde kamu davasından ve duruşmadan haberdar edilmesine rağmen davaya katılmayan (katılan sıfatını almayan) veya bu yönde bir talepte bulunmayan suçtan zarar görenin kanun yollarına başvurma hakkı yoktur. Ancak kamu davasından ve duruşmadan haberdar edilmemiş olan mağdur veya suçtan zarar görenin kanun yollarına başvurma hakkı vardır³⁹.

³⁶ Bkz. FEYZİOĞLU, s. 59-60.

³⁷ “Madde gereğince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık ve bu Kanuna göre davaya katılan sıfatını almış olanlar ile bu konudaki istekleri mahkemece reddedilmiş veya 249 uncu madde (CMK m. 237) kapsamında bulunup duruşmadan haberdar edilmemiş suçtan zarar görmüş kişiler de kanun yollarına başvuru hakkına sahiptirler. Cumhuriyet savcısı sanık lehine olarak da kanun yoluna başvurabilir. Şüpheli, sanık ve davaya katılan ile katılma istemi reddedilmiş veya duruşmadan haberdar edilmemiş olan suçtan zarar görenler ancak hukukî çıkarlarını ihlâl etmiş olan karara karşı kanun yoluna başvurabilirler; aksi hâlde yetkileri yoktur” (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı (1/535), Madde 290 (CMK m. 260), Dönem: 22, Yasama Yılı: 1, s. 112-113). Madde gerekçesi hakkında ayrıca bkz. ÜNLÜTEPE, s. 76.

³⁸ “Mağdur adına vekilinin isteminin, ‘katılan sıfatını alabilecek şekilde suçtan zarar görmüş bulunanlar’ kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine gelince; Bu hüküm, usul yasasının 238. madde kapsamında bulunup da, duruşmadan veya kamu davasından haberdar edilmemiş ya da haberdar olmamış, suçtan zarar görmüş kişileri kapsamaktadır”, Y. CGK, T. 11.07.2006, E. 2006/9-191, K. 2006/183, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 13.03.2023). Bkz. ÖZDEMİR, s. 114; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 672.

³⁹ “Mağdur, şikâyetçi ve suçtan zarar görenin yargılama aşamasında öncelikle duruşmadan haberdar edilmesi gerekmektedir. CMK’nun 234. maddesinde düzenlenen bu hakkın kullanılmaması kanuna aykırıdır. Kanun koyucu, CMK’nun 234. maddesine aykırı davranılması durumunda anılan hukuka aykırılığın telafisine imkân sağlayacak şekilde bir düzenlemeye yer vermiş ve ‘katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş

Esas sorumuzu madde gerekçesi ve Yargıtay kararları bağlamında ele alacak olursak mağdur veya suçtan zarar görenin, soruşturma evresinde itiraz kanun yoluna başvurma hakkına sahip olmadığı sonucuna ulaşmamız gerekir. Çünkü madde gerekçesine ve Yargıtay kararlarına göre, “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” ifadesinin kapsamı “duruşmadan veya kamu davasından haberdar olmamış suçtan zarar görmüş kişiler” ile sınırlandırılmaktadır. Bu bağlamda, CMK m. 260’ta kullanılan ifadenin kapsamı daralmakta ve bu ifade kovuşturma evresinde söz konusu olan kamu davası ile bağlantılı olarak açıklanmaktadır⁴⁰.

Sonuç olarak, CMK m. 260’ta kullanılan “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” ifadesi farklı şekillerde yorumlanma olanağına sahiptir. Diğer yandan CMK m. 260’ta yer alan bu ifade CMK’nın diğer hükümleri (CMK m. 234/1-b(6) ve CMK m. 242) ile beraber değerlendirildiğinde, kanun yoluna başvurma hakkı bakımından çelişkili bir durum da ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, kanun koyucunun bu ifadeyi yeniden gözden geçirmesi gereklidir. Kanun koyucu yapacağı değişiklikler ile amacını tam anlamıyla yansıtmalıdır. Eğer kanun koyucunun gerçek amacı kamu davasından haberi olmayan suçtan zarar gören kişilere kanun yollarına başvurma hakkı tanımak ise “katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar” ifadesi bu amacı tam anlamıyla yansıtmak şeklinde düzenlenmelidir.

B. İtiraz Kanun Yoluna Başvurma Usulü

İtiraz başvurusu, kararı veren mercie yapılır. Başvuru, dilekçe veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır. Tutanakla tespit edilen beyanı ve imzayı mahkeme başkanı veya hâkim onaylar (CMK m. 268/1).

olanlara’ kanun yoluna başvurma hakkı tanımıştır”, Y. CGK, T. 14.10.2014, E. 2013/728, K. 2014/428, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 13.03.2023).

“Dairemizin 23/05/2019 tarihli 2016/3768 Esas ve 2019/4992 Karar sayılı bozma ilamından sonra yeniden görülen dava ve duruşma tarihinden usulüne uygun biçimde haberdar edilmesine rağmen, duruşmaya katılmayan ve CMK’nin 238. maddesine uygun biçimde talepte bulunup katılan sıfatını almayan şikayetçi kurum vekilinin temyiz isteminin, 5320 sayılı Kanun’un 8/1. maddesi gereğince uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK’nin 317. maddesi uyarınca REDDİNE,” Y. 11. CD, T. 31.05.2021, E. 2020/2669, K. 2021/4544, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 13.03.2023).

⁴⁰ *“Kovuşturma evresinde duruşmadan yöntemine uygun şekilde haberdar edilmeyen ve katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunan yakınının, 5271 sayılı CMK.’nun 260/1.madde ve fıkrası uyarınca yasa yollarına başvurma hakkı bulunduğu belirlenerek yapılan incelemede...”*, Y. 2. CD, T. 04.02.2013, E. 2012/30468, K. 2013/1886, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 13.03.2023).

İtiraza başvurma süresi, CMK m. 268/1’de şu şekilde düzenlenmiştir: “*İtiraz, kanunun ayrıca hüküm koymadığı hâllerde 35 inci maddeye göre ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde ... yapılır*”.

CMK m. 268/1’de CMK m. 35’e atıf yapılmıştır. Bu bağlamda, yedi günlük süre hesaplanırken tefhim veya tebliğ tarihi dikkate alınacaktır⁴¹. Bu süre, hak düşürücü süredir. Bu nedenle, süresi içinde başvuru yapılmaz ise yapılan başvurunun reddi gerekir⁴². Ancak bu sürenin kaçırılması durumunda şartları oluşmuş ise eski hale getirme kurumu işletilebilir⁴³. Eski hale getirmeye ilişkin CMK m. 40 hükmü şu şekildedir: “*Kusuru olmaksızın bir süreyi geçirmiş olan kişi, eski hale getirme isteminde bulunabilir. Kanun yoluna başvuru hakkı kendisine bildirilmemesi halinde de, kişi kusursuz sayılır*”.

İtiraz başvurusu yapılırken, başvuru nedenlerinin gösterilmesinin zorunlu olmadığı doktrinde bazı yazarlarca kabul edilmektedir⁴⁴. Nitekim kanunda da itiraz nedenlerinin gösterilmesi gerektiğine dair bir düzenleme yer almamaktadır⁴⁵. Ancak itiraz nedenlerinin belirtilmesi yapılacak incelemeyi kolaylaştıracağı için zorunlu olmasa da itiraz nedenlerinin belirtilmesi yararlı olacaktır⁴⁶.

C. İtiraz Kanun Yoluna Başvurmanın Etkileri

Kanun yollarına başvurmanın “*aktarma*”, “*durdurma*” ve “*yayıma (sirayet)*” etkisi vardır.

1. Aktarma Etkisi

Kanun yoluna götürülen kararın, kararı veren yargılama makamından başka ve daha yüksek dereceli bir makam tarafından incelenmesi aktarma etkisi olarak adlandırılmaktadır⁴⁷.

İtiraz kanun yoluna başvurulduğunda kararına itiraz edilen merci, itirazı yerinde görürse kararını düzeltebilir (CMK m. 268/2). Eğer merci kararını düzeltirse aktarma etkisi ortaya

⁴¹ ÖZDEMİR, s. 125; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 124.

⁴² AKKAŞ, s. 55; ÖZDEMİR, s. 125; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 124.

⁴³ AKKAŞ, s. 55; ÖZDEMİR, s. 127; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 126.

⁴⁴ AKKAŞ, s. 52-53; ALDEMİR, s. 205; ÖZDEMİR, s. 130.

⁴⁵ AKKAŞ, s. 52-53.

⁴⁶ Bkz. ÇAĞLAYAN, s. 16-17.

⁴⁷ ÖZDEMİR, s. 134; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 825; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 677; SCHROEDER, VERREL, s. 227; YENİSEY, NUHOĞLU, s. 923.

çıkılmaz. Ancak itirazı yerinde görmeyip, itirazı incelemeye yetkili mercie kararı gönderirse aktarma etkisi ortaya çıkar⁴⁸.

Özellikle, sulh ceza hâkimliğinin kararlarına itiraz edilmesi halinde, bu itirazın başka bir sulh ceza hâkimliği tarafından inceleneceğini düzenleyen kanun maddesi (CMK m. 268/3-a) doktrinde eleştirilmiştir⁴⁹. Hatta bu düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu (Anayasa m. 36 açısından) ileri sürülmüştür⁵⁰. Ancak Anayasa Mahkemesi, bu kanun maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir⁵¹. Anayasa Mahkemesi, bu kararı verirken kanun koyucunun takdir yetkisine⁵² ve kanun yolu incelemesinin başka bir merci tarafından yapılacağına ancak bu merciin üst bir merci olmasının zorunlu olmadığına⁵³ vurgu yapmıştır.

2. Durdurma (Erteleme) Etkisi

Kanun yoluna başvuru yapıldığında, başvurunun konusunu oluşturan kararın kesinleşmesi ve uygulanması engellenmiş olur. Bu etkiye durdurma etkisi denilir⁵⁴.

İstinaf ve temyiz kanun yolunda durdurma etkisinin ortaya çıkacağı kanunda düzenlenmiştir⁵⁵. Ancak kural olarak itiraz kanun yoluna başvurulduğunda durdurma etkisi ortaya çıkmaz. Bu hususa değinen kanun hükmü şu şekildedir: “*İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz*” (CMK m. 269/1).

Kural olarak itiraz kanun yolunda durdurma etkisi ortaya çıkmasa da kararına itiraz edilen yargılama makamı veya itirazı inceleyen merci, vereceği karar ile kararın uygulanmasını

⁴⁸ ORMANOĞLU, s. 10; ÖZDEMİR, s. 134-135; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 144; YÜCE, s. 497.

⁴⁹ Bkz. YENİSEY, NUHOĞLU, s. 933.

⁵⁰ Bkz. ÖZBEK, DOĞAN, BACAKSIZ, s. 754.

⁵¹ AYM, T. 14.01.2015, E. 2014/164, K. 2015/12, <https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>, (E.T. 13.03.2023).

⁵² “*Bu itibarla itiraz konusu kuralla getirilen, sulh ceza hâkimliklerince verilen kararlara karşı başvurulacak kanun yolu usulüne ilişkin düzenlemeler, kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında olup sulh ceza hâkimliğinin kararlarına karşı yapılacak itirazların da uzmanlaşma ve yeknesaklığın sağlanması amacıyla sulh ceza hâkimliklerince incelenmesini öngören kurallar hukuk devleti ilkesi ve adil yargılanma hakkını zedelememektedir*”, AYM, T. 14.01.2015, E. 2014/164, K. 2015/12.

⁵³ “*Sulh ceza hâkimliklerince verilen kararlara karşı yapılan itirazların yüksek görevli veya bir diğer mahkemece incelenmesini gerektiren anayasal bir norm bulunmamaktadır. Ceza yargılama usulündeki kanun yolunda temel ilke, cezai nitelikte kararların ilk kararı veren mahkemeden bağımsız ve ayrı bir merci tarafından etkili bir şekilde denetlenmesi olup bu merciin yüksek görevli veya üst düzeyde bir merci olması zorunlu değildir*”, AYM, T. 14.01.2015, E. 2014/164, K. 2015/12.

⁵⁴ ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 142; SCHROEDER, VERREL, s. 226; SOYASLAN, s. 562; ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 616.

⁵⁵ CMK m. 275/1 – “*Süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.*”; CMK m. 293/1 – “*Süresi içinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller*”.

durdurabilir. Nitekim bu husus CMK m. 269/2’de şu şekilde belirtilmiştir: “*Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir*”.

CMK m. 74/4, CMK m. 269/1’e önemli bir istisna teşkil etmektedir. Nitekim bu hükme göre, “*gözlem altına alınma kararına karşı*” itiraz yoluna başvurulduğunda kararın uygulanması herhangi bir karara gerek olmaksızın duracaktır. İlgili kanun maddesi şu şekildedir: “*Gözlem altına alınma kararına karşı itiraz yoluna gidilebilir; itiraz, kararın yerine getirilmesini durdurur*”.

3. Yayılma (Sirayet) Etkisi

Herhangi bir başvuru olmadan, kararın kanun yolları aracılığı ile denetlenmesi kural olarak mümkün değildir. Başka deyişle, “*davasız yargılama olmaz ilkesi*” kanun yollarında da kendini göstermektedir⁵⁶. Ancak kanun yollarına başvurmanın önemli bir etkisi de yayılma etkisidir. Yayılma etkisine göre, kanun yollarına başvuru yapmamış kişi, lehe sonuçlanan başvurudan yararlanmaktadır. Bu bakımdan, yayılma etkisi “*davasız yargılama olmaz ilkesinin*” istisnasıdır⁵⁷.

Yayılma etkisinin ortaya çıkabilmesi için şüpheli veya sanıklardan bir kısmı kanun yoluna başvuru yapmalıdır. Eğer bu başvuru lehe sonuçlanırsa ve bu durumdan kanun yoluna başvuru yapmayan diğer şüpheli veya sanıkların da yararlanma imkânı varsa yayılma etkisi ortaya çıkacaktır⁵⁸. Ancak bu lehe kararın diğer sanıklara uygulanma imkânı yoksa yayılma etkisinden bahsedilemeyecektir⁵⁹.

CMK hükümlerine baktığımızda, istinaf ve temyiz kanun yolunda yayılma etkisi açık bir biçimde düzenlenmiştir⁶⁰. Ancak itiraz kanun yolunda yayılma etkisini düzenleyen bir hüküm CMK’da yer almamıştır.

Kanaatimizce itiraz kanun yolunda da yayılma etkisi kabul edilmelidir. Çünkü kanun yolu denetiminden geçmiş ve hatalı olduğu tespit edilmiş bir kararın, kanun yoluna başvuru

⁵⁶ ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 607; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 682.

⁵⁷ ALDEMİR, s. 146; ORMANOĞLU, s. 11; ÖNTAN, s. 155; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 827.

⁵⁸ ALDEMİR, s. 149-150; ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, s. 729; ÖZDEMİR, s. 136; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 826; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 145.

⁵⁹ ALDEMİR, s. 153; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, 826.

⁶⁰ CMK m. 280/3 – “*Birinci ve ikinci fıkra uyarınca verilen kararların sanık lehine olması hâlinde, bu hususların istinaf isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da istinaf isteminde bulunmuşçasına verilen kararlardan yararlanırlar.*” ; CMK m. 306/1 – “*Hüküm, sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından yararlanırlar*”.

yapmamış diğer şüpheli veya sanıklar için uygulanmaya devam etmesi adil olmayacaktır⁶¹. Ancak tekrar belirtmek gerekir ki, diğer sanıkların lehe sonuçlanan bu başvurudan yararlanma imkânı olmalıdır. Aksi halde, diğer sanıkların bu durumdan yararlanması mümkün değildir. Örneğin, kaçma tehlikesinin bulunmadığı gerekçesiyle tutuklama kararına yapılan itiraz yerinde görülürse, diğer şüpheli veya sanıklar bu durumdan yararlanamaz. Diğer şüpheli veya sanıkların durumu ayrıca dikkate alınmalıdır. Ancak delillerin toplanmış olması, tutuklu bulunan diğer şüpheli veya sanıkların da yararlanabileceği bir durumdur⁶².

Her ne kadar itiraz kanun yolunda yayılma etkisinin kabul edilmesi gerektiğini ifade etmiş olsak da kanundaki düzenlemeler bunun için yeterli değildir. Zira itiraz kanun yolunda yayılma etkisini uygulayabileceğimizi ifade eden bir hüküm bulunmamaktadır. Diğer yandan, istinaf ve temyiz kanun yolunda yayılma etkisini düzenleyen kuralların (CMK m. 280/3 ve CMK m. 306/1) kıyasen itiraz kanun yolunda uygulanması mümkün değildir. Çünkü yayılma etkisini düzenleyen hükümler, istisnai niteliktedir ve kıyasa konu olmazlar. Sonuç olarak, yayılma etkisini itiraz kanun yolunda uygulamak mümkün değildir. Yayılma etkisinin itiraz kanun yolunda da uygulanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır⁶³.

D. İtiraz Kanun Yolu ve Aleyhe Değişirme (Reformatio in Peius) Yasağı

Sanık kanun yoluna başvurma hakkını kullanırken, kendisi hakkında verilen cezanın kanun yolu incelemesi neticesinde daha da ağırlaşabileceği korkusuna sahip olmamalıdır. Nitekim böyle bir korkunun varlığı, sanığın kanun yoluna başvurmamasını engelleyebilir. Sanığın kanun yoluna başvurma hakkını kullanmasını engelleyebilecek olan bu durum, aleyhe değişirme yasağının muhakeme hukukunda kabul edilmesi ile bertaraf edilmiştir⁶⁴.

Aleyhe değişirme yasağının uygulanabilmesi için yapılan kanun yolu başvurusunun sanığın lehine olması gerekir. Bu lehe başvuruyu sanığın haricinde herhangi bir kişi de yapmışsa yasağın uygulanması yine mümkündür⁶⁵. Örneğin, Cumhuriyet savcısı, sanık lehine kanun yoluna başvurmuşsa aleyhe değişirme yasağı uygulanacaktır. Nitekim CMK m. 265'te

⁶¹ Aynı yönde bkz. KARAKEHYA, s. 63; ÖZDEMİR, s. 139.

⁶² Açıklamalar ve örnek için bkz. YENİSEY, NUHOĞLU, s. 924.

⁶³ AKKAŞ, s. 64-65; ÖZDEMİR, s. 138-139. Ceza muhakemesinde kıyas için ayrıca bkz. CENTEL, ZAFER, s. 54-55. 2017 yılından önce istinaf kanun yolu için yayılma etkisi kanunda açık bir biçimde düzenlenmemişti. Temyiz kanun yolunda yayılma etkisini düzenleyen normun (CMK m. 306) kıyasen istinaf kanun yolunda uygulanması gündeme gelmekteydi. Ancak yayılma etkisini düzenleyen normun istisnai norm olduğu ifade edilerek, CMK m. 306'nın kıyasen istinaf kanun yolunda uygulanamayacağı ileri sürülmekteydi. Detaylar için Bkz. ÖNTAN, s. 154 vd.

⁶⁴ ERSOY, Aleyhe Değişirme Yasağı, s. 65-66; GÖKCEN, BALCI, ALŞAHİN, ÇAKIR, s. 675; ÖZBEK, TEPE, s. 3774; SOYER GÜLEÇ, s. 705.

⁶⁵ CENTEL, ZAFER, s. 900; ÇINAR, s. 612; ERSOY, Aleyhe Değişirme Yasağı, s. 238-239.

bu hususa işaret edilmiştir: “Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhine kanun yoluna gidilen karar, sanık lehine bozulabilir veya değiştirilebilir. Cumhuriyet savcısı, kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda, yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez”.

Sanık lehine bir başvurunun bulunması aleyhe değiştirme yasağının her zaman uygulanacağı anlamına gelmez. Eğer sanık lehine yapılan başvurunun yanında sanık aleyhine yapılan bir başvuru da söz konusuysa yasak uygulanmayacaktır. Örneğin, sanık kanun yoluna başvuru yapmışsa ve bu başvurunun yanı sıra Cumhuriyet savcısı da sanığın aleyhine olacak şekilde başvuru yapmış ise aleyhe değiştirme yasağı uygulanmayacaktır⁶⁶.

İstinaf⁶⁷, temyiz⁶⁸, kanun yararına bozma⁶⁹ ve yargılamanın yenilenmesinde⁷⁰ “aleyhe değiştirme yasağını” içeren hükümlere yer verilmiştir. İtiraz kanun yolunda aleyhe değiştirme yasağı düzenlenmemiştir. Bu sebepten dolayı, yasağın itiraz kanun yolunda geçerli olup olmadığı hususu doktrinde tartışılmıştır.

Doktrinde yer alan bir görüşe göre, CMK m. 265’te yer alan hüküm genel hükümdür. Bu sebepten dolayı, itiraz kanun yolunda da aleyhe değiştirme yasağı uygulanabilir⁷¹.

Ancak doktrinde ağırlıklı olarak, itiraz kanun yolunda aleyhe değiştirme yasağının uygulanamayacağı savunulmaktadır⁷². Kanaatimizce bu görüşe katılmak mümkündür. Doktrinde ileri sürülen ve bu görüşü destekleyecek olan gerekçeler şu şekilde sıralanabilir:

1) Kanunda aleyhe değiştirme yasağının uygulanacağı kanun yolları gösterilmiştir. Bunlar “*istinaf*”, “*temyiz*”, “*kanun yararına bozma*” ve “*yargılamanın yenilenmesi*” olarak sıralanabilir. Ancak itiraz kanun yolunda yasağın uygulanabileceğine dair bir hüküm yoktur⁷³.

⁶⁶ KAYMAZ, s. 1400; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 30-31; YENİSEY, NUHOĞLU, s. 925.

⁶⁷ CMK m. 283/1 – “*İstinaf yoluna yalnız sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz*”.

⁶⁸ CMK m. 307/5 – “*Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet savcısı veya 262 nci maddede gösterilen kişilerce temyiz edilmişse, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz*”.

⁶⁹ CMK m. 309/4-b – “*Mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkemece yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz*”.

⁷⁰ CMK m. 323/2 – “*Yargılamanın yenilenmesi istemi hükümlünün lehine olarak yapılmışsa, yeniden verilecek hüküm önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez*”.

⁷¹ KAYMAZ, s. 1416; ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 848.

⁷² GÖKCEN, BALCI, ALŞAHİN, ÇAKIR, s. 676.

⁷³ Bkz. ORMANOĞLU, s. 88.

2) CMK m. 265'in genel hüküm olduğunu ifade ederek, aleyhe değiştirme yasağını itiraz yolunda uygulamak mümkün değildir. Zira böyle bir durum, aleyhe değiştirme yasağının istinaf, temyiz, kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesinde ayrı ayrı düzenlenmesini anlamsız kılacak ve kanun koyucunun neden bu düzenlemeleri yapma gereği duyduğu sorusunu da beraberinde getirecektir⁷⁴.

3) Bazı Yargıtay kararları incelendiğinde, kıyasa başvurularak itiraz kanun yolunda aleyhe değiştirme yasağının uygulandığı görülmektedir⁷⁵. Ancak belirtmek gerekir ki, aleyhe değiştirme yasağının düzenlendiği normlar kıyasa elverişli değildir. Çünkü kural olarak denetime konu olan karar, sanığın aleyhine veya lehine olacak şekilde serbestçe değiştirilebilir. O halde, yasağa ilişkin normlar istisna kabul edilmelidir⁷⁶. İstisnai normların kıyasa konu olamayacağı hususu gözetildiğinde, aleyhe değiştirme yasağını düzenleyen normların (Örneğin CMK m. 283/1) kıyasen itiraz kanun yolunda uygulanamayacağı sonucuna ulaşmak gerekir⁷⁷.

⁷⁴ Bkz. AKKAŞ, s. 66; ERSOY, Aleyhe Değiştirme Yasağı, s. 390.

⁷⁵ APAYDIN, s. 129; Y. 12. CD, T. 25.12.2019, E. 2019/13226, K. 2019/12244, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 14.03.2023); Başka bir Yargıtay kararı şu şekildedir: “5271 sayılı CMK'nın 231/12. maddesine göre, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının, 5271 sayılı CMK'nın 267 ile 271. maddeleri arasında düzenlenen ve olağan kanun yollarından olan itiraz kanun yoluna tabi olduğu, Ceza Muhakemesi Kanununda itiraza ilişkin düzenlemeler arasında ceza miktarı yönünden karar verme yasağına ilişkin herhangi bir açıklamaya yer verilmediği, aleyhe bozma yasağına ilişkin olarak düzenlemenin, olağan kanun yollarından olan temyize ilişkin hükümlerin yer aldığı 5320 sayılı Kanununun 8. maddesi uyarınca halen yürürlükte bulunan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 326. maddesinin 4. fıkrasında ve 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 307/4. maddesinde belirtildiği, bununla birlikte ceza hukukunda kanunilik ilkesinin bir sonucu olarak yasaklanan ve kanunda açıkça suç olarak gösterilmemiş olan bir fiilin, kanunda yer alan ve söz konusu fiile en çok benzeyen suça ilişkin hükümler uygulanmak suretiyle cezalandırılması şeklinde tezahür edebilecek kıyas metodunun ceza hukukunun aksine ceza muhakemesi hukukunda kural olarak serbest olduğu ve ceza muhakemesi hukukunda genişletici yorum yapılabileceği gözetildiğinde aleyhe bozma yasağının düzenlediği 5320 sayılı Kanununun 8. Maddesi uyarınca halen yürürlükte bulunan 1412 sayılı CMUK'nın 326/son maddesinin, itiraz kanun yolunda uygulanması mümkün olduğundan, somut olayda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı aleyhine yalnızca sanık tarafından itiraz kanun yoluna başvurulduğu, bu sebeple aleyhe değiştirme (bozma) yasağı gereği ilk verilen ceza miktarından daha fazla cezaya karar verilemeyeceği gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi, Kanuna aykırı, sanık müdafininin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün 5320 sayılı Kanununun 8/1. maddesi gözetilerek 1412 sayılı CMUK'nın 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA, 24.12.2018 tarihinde üyeler ... ile ...'ın karşı oyları ve oy çokluğuyla karar verildi.” Y. 14. CD, T. 24.12.2018, E. 2017/7422, K. 2018/7718, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 14.03.2023). Bu kararın karşı oy yazısında yer alan görüş şu şekildedir: “Bu açıklamalar ışığında kısıtlı bir kanun yolu olan ve yargılama aşamasında çıkabilecek usuli sorunları çözüme amacına dayanan itiraz müessesesi davanın esasını çözen kanun yolları olan istinaf ve temyiz kanun yoluyla aynı kapsamda değerlendirilemez. Çünkü aleyhe bozma yasağı yalnızca sonuç ceza bakımından geçerli olup, itiraz kanun yolunda uygulanması mümkün değildir. Aleyhe bozma yasağı sadece istinaf ve temyiz kanun yoluna hasredilen özel bir hükümdür. Bu itibarla usul ve yasaya uygun olan mahalli mahkeme kararının onanması düşüncesiyle sayın çoğunluğun kararına iştirak edilmemiştir”.

⁷⁶ ERSOY, Aleyhe Değiştirme Yasağı, s. 206.

⁷⁷ Benzer yönde bkz. ERSOY, Aleyhe Değiştirme Yasağı, 389-390; ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 617, 1017 numaralı dipnot.

Aleyhe değiştirme yasağının, itiraz kanun yolunda uygulanması çoğu zaman gündeme bile gelmeyecektir. Çünkü hükümler (mahkûmiyet hükümleri), itiraz kanun yoluna konu olmaz. Diğer kanun yollarına (istinaf ve temyiz) konu olurlar. Bu bakımdan, itiraz incelemesi neticesinde sanığın aldığı cezanın daha da ağırlaşması ihtimalinin ortaya çıkması pek mümkün değildir⁷⁸. Ancak itiraz kanun yolunun öngörüldüğü bazı hallerde yasağın geçerlilik kazanması gerekir. Örneğin hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edildiğinde bu yasağın devreye girmesi gerekebilir⁷⁹. Keza seri muhakeme usulü uygulanarak kurulan hükümlere itiraz edildiğinde de aleyhe değiştirme yasağının uygulanması söz konusu olabilir⁸⁰. İşte bu ve benzeri itiraz hallerinde aleyhe değiştirme yasağı uygulanmalıdır. Ancak, bunun için kanundaki düzenlemeler yeterli değildir. Bundan dolayı, itiraz kanun yolunda aleyhe değiştirme yasağı açıkça düzenlenmeli ya da bu itiraz hallerinde yasağın uygulanacağını öngören özel hükümlere yer verilmelidir⁸¹.

III. İTİRAZIN İNCELENMESİ VE KARARA BAĞLANMASI

A. İtirazı İnceleyecek Merciler

İtirazı inceleyecek merciler, CMK m. 268/3'te düzenlenmiştir. İlgili kanun hükmüne göre, itirazı inceleyecek merciler şu şekildedir:

Sulh ceza hâkimliği kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, o yerde birden fazla sulh ceza hâkimliğinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen hâkimliğe; son numaralı hâkimlik için bir numaralı hâkimliğe; ağır ceza mahkemesinin bulunmadığı yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine; ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde tek sulh ceza hâkimliği varsa, en yakın ağır ceza mahkemesinin bulunduğu yerdeki sulh ceza hâkimliğine aittir (CMK m. 268/3-a).

Sulh ceza hâkimliğinin tutuklama ve adli kontrole ilişkin verdiği kararlara karşı yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi hâkimine aittir. İtirazı incelemeye yetkili mercilerin farklı olduğu hâllerde, itirazların gecikmeksizin incelenmesi amacıyla, kararına itiraz edilen sulh ceza hâkimliği tarafından gerekli tedbirler

⁷⁸ AYGÖRMEZ, KORKMAZ, s. 74-75; YENİSEY, NUHOĞLU, s. 925.

⁷⁹ ALDEMİR, s. 211-212; ERSOY, Aleyhe Değiştirme Yasağı, s. 390-391; ÖZDEMİR, s. 168.

⁸⁰ AYGÖRMEZ, KORKMAZ, s. 74-75; ERSOY, İtiraz Kurumu, s. 865-866.

⁸¹ Bu konuya ilişkin değerlendirmeler ve çözüm önerileri için bkz. ERSOY, Aleyhe Değiştirme Yasağı, s. 390-391; ERSOY, İtiraz Kurumu, s. 865-866.

alınır. Sulh ceza hâkimliği işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza mahkemesi başkanına aittir (CMK m. 268/3-b).

Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine aittir (CMK m. 268/3-c).

Ağır ceza mahkemesi ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir (CMK m. 268/3-c).

Naip hâkim kararlarına yapılacak itirazların incelenmesi, mensup oldukları ağır ceza mahkemesi başkanına, istinabe olunan mahkeme kararlarına karşı yukarıdaki bentlerde belirtilen esaslara göre buldukları yerdeki mahkeme başkanı veya mahkemeye aittir (CMK m. 268/3-d).

Bölge adliye mahkemesi ceza dairesi üyesinin kararını görevli olduğu dairenin başkanı inceler. Daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler (CMK m. 268/3-e).

Yargıtay ceza dairelerinin esas mahkeme olarak baktıkları davalarda verdikleri kararlara yapılan itirazlarda; üyenin kararını görevli olduğu dairenin başkanı, daire başkanı ile ceza dairesinin kararını numara itibarıyla izleyen ceza dairesi; son numaralı daire söz konusu ise birinci ceza dairesi inceler (CMK m. 268/3-e).

CMK m. 268/3-c’de “*asliye ceza mahkemesi hâkimi*” tarafından verilen kararlara itiraz edilmesi halinde bu itirazı inceleyecek merci düzenlenmiştir. Ancak dikkat edileceği üzere, asliye ceza mahkemesi ifadesine ayrıca yer verilmemiştir. Doktrinde bu düzenlemede, asliye ceza hâkimliği ile asliye ceza mahkemesinin birbirine karıştırıldığı⁸² ve iç içe geçtiği⁸³ ifade edilmiştir. Ayrıca bu düzenlemenin hâkimlik ve mahkeme kararı ayırımına uygun olmadığı da ifade edilmiştir⁸⁴. Gerçekten de CMK m. 268/3-c’de “*asliye ceza mahkemesi ve hâkimi tarafından verilen kararlar*” şeklinde bir ayırım yapılmamıştır. Ancak farklı olarak, CMK m. 268/3-c’de ağır ceza mahkemesi kararlarına (mahkeme kararı) yer verildiği gibi mahkeme başkanının vermiş olduğu kararlara (hâkim kararı) da yer verilmiştir.

⁸² Bkz. TOROSLU, FEYZİOĞLU, s. 397.

⁸³ Bkz. ÖZDEMİR, s. 151.

⁸⁴ Bkz. ARICAN, s. 87; TOPALOĞLU, s. 204.

Asliye ceza mahkemesinin tek hâkimli olması bu konuda yanılıcı olmamalıdır. Toplu mahkemelerde, mahkeme başkanın veya naip hâkimin verebileceği bir kararı, tek hâkimli bir mahkemenin hâkimi verirse bu karar hâkimlik kararı olma özelliğine sahiptir⁸⁵. Ancak toplu mahkemelerde kurul halinde verilebilecek olan bir karar, tek hâkimli bir mahkemede verilmiş olsa bile bu karar mahkeme kararıdır⁸⁶.

B. İtiraz Başvurusunun İncelenmesi

CMK m. 268/2 hükmü ile kararına itiraz edilen yargılama makamının, kararını yeniden gözden geçirebilmesine olanak sağlanmıştır. Bu bağlamda kararına itiraz edilen yargılama makamı, itirazı haklı bulursa kararını değiştirebilecektir. Ancak kararında herhangi bir sorun görmez ise en çok üç gün içerisinde, CMK m. 268/3 hükmünde belirtilen ilgili mercie gönderecektir.

İtiraz kanun yolunda, ilk olarak kabul edilebilirlik incelemesi (ön inceleme) yapılacaktır. Ancak kanunda, itiraz kanun yolunda kabul edilebilirlik incelemesinin yapılacağına dair bir hüküm yoktur. Doktrinde, istinaf ve temyizde kabul edilebilirlik incelemesini düzenleyen hükümlerin (CMK m. 276/1 ve CMK m. 296/1) kıyasen itiraz yolunda da uygulanacağı ileri sürülmektedir. Kabul edilebilirlik incelemesinde kararın itiraz kanun yoluna konu olup olamayacağı, süresinde bir başvuru yapıp yapılmadığı ve başvuruyu yapan kişinin itiraz yoluna başvurma hakkının bulunup bulunmadığı incelenecektir⁸⁷.

Kabul edilebilirlik incelemesi neticesinde başvuru reddedilirse bu ret kararına karşı hangi yola başvurulabileceği sorusu gündeme gelebilecektir. İstinaf ve temyizde bu husus açıkça düzenlenmiştir (CMK m.276/2 ve CMK m. 296/2)⁸⁸. Bu sorunu aşmak adına itiraz kanun

⁸⁵ ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 191; TOROSLU, FEYZİOĞLU, s. 178-179. Örnek için bkz. CMK m. 32/2 – “Zabıt kâtibinin reddi veya kendisinin reddini gerektiren sebepleri bildirerek görevden çekilmesi hâlinde gereken karar, yanında çalıştığı mahkeme başkanı veya hâkim tarafından verilir”.

⁸⁶ ÖZEN, Ceza Muhakemesi, s. 192; TOROSLU, FEYZİOĞLU, s. 179; Hâkimlik-mahkeme kararı ayrımı ve değerlendirmeler için ayrıca bkz. CENTEL, ZAFER, s. 633-634.

⁸⁷ AKKAŞ, s. 57; ALDEMİR, s. 206; ÖZDEMİR, s. 132-133; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 128-129; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 697.

⁸⁸ Bkz. CMK m. 276- “(1) İstinaf istemi, kanunî sürenin geçmesinden sonra veya aleyhine istinaf yoluna başvurulamayacak bir hükme karşı yapılmışsa ya da istinaf yoluna başvuranın buna hakkı yoksa, hükmü veren mahkeme bir kararla dilekçeyi reddeder. (2) İstinaf başvurusunda bulunan Cumhuriyet savcısı veya ilgililer, ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde bölge adliye mahkemesinden bu hususta bir karar vermesini isteyebilirler. Bu takdirde dosya bölge adliye mahkemesine gönderilir. Ancak, bu nedenle hükmün infazı ertelenemez”.

yolunda da kabul edilebilirlik incelemesinin detaylı bir biçimde düzenlenmesi uygun olacaktır⁸⁹.

CMK m. 270/1 hükmüne göre, “İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir”. Bu kanun maddesinde “bildirilebilir” ifadesi kullanılarak, bildirim yapıp yapılmayacağı hususu incelemeyi yapan makamın takdirine bırakılmıştır⁹⁰. Doktrinde bu bildirim zorunlu olması gerektiği ifade edilmiştir⁹¹. Aksi halde, ilgililerin itiraza cevap verebilmesi her zaman mümkün olmayacaktır. Bu bakımdan ilgili kişilere bildirim yapılması savunma hakkı ve adil yargılanma hakkı açısından da önemlidir⁹².

CMK m. 271/1, kanunda yazılı olan hallerin saklı olduğunu belirterek itiraz kanun yolunda duruşma yapılmadan karar verileceğini düzenlemiştir. Ancak ilgili kanun maddesinin son cümlesinde, gerekli görülmesi halinde “Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafii veya vekilin” dinleneceği düzenlenmiştir⁹³.

CMK m. 270/1’e göre, “Merci, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir”. İtiraz kanun yolunda, maddi ve hukuki yönden bir inceleme yapılacaktır⁹⁴.

C. İtiraz İncelemesi Neticesinde Verilecek Karar

Başvuruyu inceleyen makam, itirazın yerinde olmadığını belirtip itirazı reddedebilir ya da itirazı haklı bulabilir. Eğer merci, itirazın yerinde olduğu yönünde bir kanaate sahipse itiraz konusu hakkında da karar vermelidir. Bu hususa değinen CMK m. 271/2 şu şekildedir: “İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir.”

⁸⁹ Bkz. AKKAŞ, s. 57; ÖZDEMİR, s. 133.

⁹⁰ GÖKCEN, BALCI, ALŞAHİN, ÇAKIR, s. 681. Bildirimin zorunlu tutulduğu hal için bkz. CMK m. 270/2 – “101 ve 105 inci maddeler uyarınca yapılan itiraz üzerine Cumhuriyet savcısından görüş alınması durumunda, bu görüş şüpheli, sanık veya müdafiiye bildirilir. Şüpheli, sanık veya müdafii üç gün içinde görüşünü bildirebilir”.

⁹¹ KARAKEHYA, s. 60; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 130-131.

⁹² KARAKEHYA, s. 60; ÖZDEMİR, s. 153; ÖZEN, İtiraz Kanun Yolu, s. 131.

⁹³ Bu dinlemenin duruşma anlamına gelip gelmediğine ilişkin bkz. AKKAŞ, s. 56; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 697.

⁹⁴ Bu konuda bkz. ÖZBEK, DOĞAN, BACAĞIZ, s. 757; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 697; SOYASLAN, s. 565; YENİSEY, NUHOĞLU, s. 927.

Özellikle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunda ve seri muhakeme usulünde itiraz kanun yoluna başvurulduğunda, itiraz yerinde görülürse itirazı inceleyen makamın nasıl hareket edeceği hususu üzerinde ayrıca durulmalıdır.

CMK m. 271/2 hükmüne göre, itirazı inceleyen makam itirazı yerinde görürse, hukuka aykırı kararı kaldırarak ve itiraz konusu hakkında da karar verecektir. Başka deyişle itirazı inceleyen makam, itiraz konusu hakkında karar verilmek üzere dosyayı mahkemesine göndermeyecektir⁹⁵.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilmesi halinde, itiraz yerinde görülürse itirazı inceleyen makamın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını kaldırıp, beraat kararı verip veremeyeceğine⁹⁶ veya hükmü açıklama yetkisine sahip olup olmadığına⁹⁷ yönelik tartışmalar bulunmaktaydı. Yargıtay tarafından CMK m. 271/2'nin nasıl anlaşılması gerektiği değerlendirilmiş ve bunun sonucunda itirazın yerinde görülmesi halinde itirazı inceleyen makamın, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını kaldıracağı ve dosyayı mahkemesine göndereceği ifade edilmiştir⁹⁸.

Hal böyleyken, Anayasa Mahkemesi hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına karşı itiraz kanun yolunu öngören CMK m. 231/12'yi iptal etmiştir⁹⁹. Bunun üzerine, kanun koyucu CMK m. 231/12'yi yeniden kaleme almıştır. Yapılan bu değişiklikle beraber itiraz makamının ne yönde karar vereceği hususuna açıklık getirilmiştir. CMK m. 231/12'nin son halinden çıkarılan sonuca göre, itirazı inceleyen makamın hukuka aykırı kararı kaldırıp, beraat kararı vermesi veya hükmü açıklaması mümkün değildir. Zira CMK m. 231/12'de itirazı inceleyen makamın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını ve hükmü kaldıracağı,

⁹⁵ ŞAHİN, GÖKTÜRK, s. 622-623; ÖZDEMİR, s. 161; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 697.

⁹⁶ Bkz. ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 660.

⁹⁷ Bkz. CENTEL, ZAFER, s. 882; DEĞİRMENCİ, s. 94.

⁹⁸ “Başka bir anlatımla merci, itirazı kabul ettiğinde, verilmesi ya da kaldırılması gereken bir karar varsa bunu kararı veren mahkemeye bırakmadan kendisi vermeli ya da kaldırmalıdır, örneğin görevsizlik kararına yönelik bir itirazı inceleyen merci, itirazı yerinde görürse aynı zamanda görevsizlik kararını da kendisi kaldırmalıdır. Dolayısıyla, kanunda yer alan ‘İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir’ hükmü, itirazı kabul eden merciin sadece ‘itiraz konusu’ hakkında karar vermesi şeklinde anlaşılmalıdır. Buna karşın bu hüküm itiraz konusu dışında dosyanın esası hakkında da yargılamayı sonuçlandıracak (örneğin görevsizlik kararını kaldıran merciin dosyanın esası hakkında karar vermesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin kararı kaldıran merciin hükmü açıklaması gibi) bir karar vermesi gerektiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Nitekim Ceza Genel Kurulunun 26.10.2010 gün ve 182-209 sayılı kararında; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına yapılan itirazı inceleyen merciin, itirazı yerinde görmesi halinde dosyayı hükmün açıklanması için yargılamayı yapan asıl mahkemesine göndermesi gerektiği kabul edilmiştir”, Y. CGK, T. 22.01.2013, E. 2012/534, K. 2013/15, <https://karararama.yargitay.gov.tr>.

⁹⁹ AYM, T. 20.07.2022, E. 2021/121, K. 2022/88.

daha sonrasında da gereğinin yapılması için dosyayı mahkemesine göndereceği açıkça düzenlenmiştir. Bu hususların yer aldığı CMK m. 231/12'nin son hali şu şekildedir: “*Hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilebilir. İtiraz mercii, karar ve hükmü inceler; usul ve esasa ilişkin hukuka aykırılık tespit ettiği takdirde, gerekçesini göstererek karar ve hükmü kaldırır ve gereğinin yapılması için dosyayı mahkemesine gönderir*”.

CMK m. 250/14'e göre, seri muhakeme usulü uygulanarak kurulan hükümlere karşı itiraz yoluna başvurulabilecektir. CMK m. 250/14'te itirazın üçüncü ve dokuzuncu fıkralardaki şartlar yönünden inceleneceği düzenlenmiştir. Ancak bu hükümde, itiraz makamının itirazı yerinde görmesi halinde ne yönde bir karar vereceği hususu düzenlenmemiştir. İtiraz makamı tarafından yapılan inceleme neticesinde seri muhakeme usulünün uygulanamayacağına tespit edilmesi halinde, dosyanın Cumhuriyet savcılığına gönderileceği ve genel muhakeme usulünün uygulanacağı doktrinde ifade edilmiştir¹⁰⁰. Bu bağlamda, seri muhakeme usulünün uygulanamayacağına tespit eden merci, hükmü kaldıracak ve talepnameyi reddedecek ardından da dosyayı Cumhuriyet savcılığına gönderecektir¹⁰¹.

İtirazı inceleyen makam, dosyadaki mevcut delilleri dikkate alarak, mahkûmiyet kararı dışında bir karar verilmesi gerektiğine yönelik bir sonuca ulaşırsa dosya Cumhuriyet savcılığına gönderilmeli ve genel muhakeme usulü uygulanmalıdır¹⁰². Bu nedenle, itiraz makamı tarafından beraat kararı verilmesinin mümkün olmadığını söylemek gerekir¹⁰³. Ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına itiraz edilmesi halinde ortaya çıkan benzer sorunların burada da gündeme gelmesini engellemek için seri muhakeme usulünde de itiraz makamının ne yönde karar vereceği hususuna kanunda açıkça yer verilmesi uygun olacaktır.

Basit yargılama usulünde de itiraza yer verilmiştir¹⁰⁴. Basit yargılama usulü uygulanarak verilen hükme itiraz edildiğinde, hükmü veren mahkeme duruşma açacak ve genel hükümlere göre yargılamaya devam olunacaktır (CMK m. 252/2). Ancak mahkeme tarafından, itirazın süresi içinde yapılmadığına veya itiraz etme hakkı olmayan bir kişinin itiraz ettiğine yönelik bir değerlendirme yapılırsa CMK m. 268/2 uyarınca dosya itirazı incelemeye yetkili olan mercie

¹⁰⁰ Bkz. BARUTÇU, s. 114; CENTEL, ZAFER, s. 619; ÇAĞLAR, s. 129; KARAKEHYA, İNCE TUNÇER, s. 98; YILMAZ, s. 749.

¹⁰¹ BARUTÇU, s. 114-115; YILMAZ, s. 749.

¹⁰² ÇAĞLAR, s. 129; YILMAZ, s. 750.

¹⁰³ Bu konu hakkındaki detaylar için bkz. YILMAZ, s. 750.

¹⁰⁴ Basit yargılama usulündeki itiraza ilişkin detaylar için bkz. KARAKEHYA, İNCE TUNÇER, s. 164 vd.

gönderilmelidir. Mercii, incelemesini bu sebepler yönünden yapacak ve kararını gereği için mahkemeye gönderecektir (CMK m. 252/6).

CMK m. 271/3'te kararın "mümkün olan en kısa sürede" verilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. İtirazı inceleyen makamın vermiş olduğu karar kesindir. Ancak, ilk defa merci tarafından verilen tutuklama kararlarının kesin olmadığı hükme bağlanmış ve bu kararlara karşı itiraz yolu açık tutulmuştur (CMK m. 271/4).

İtiraz incelemesi sonucunda verilen kesin kararlar, olağanüstü kanun yolu olma özelliğine sahip olan kanun yararına bozmanın konusunu oluşturabilir¹⁰⁵. Bu konuya değinen bir Yargıtay kararı şu şekildedir¹⁰⁶: "*Özel Daire ile Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı arasında oluşan ve Ceza Genel Kurulunca çözümlenmesi gereken uyuşmazlık; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile birlikte hükmolunan denetimli serbestlik tedbirine ilişkin hukuka aykırı uygulamaların yasa yararına bozma yasa yolu ile incelenip incelenemeyeceğinin belirlenmesine ilişkindir. ... Ceza Genel Kurulunun 29.06.2010 gün ve 70-159 sayılı kararında belirtildiği üzere, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarının itiraz yasa yoluna tabi olması nedeniyle gerek itiraz edilerek, gerekse itiraz yasa yoluna başvurulmaksızın kesinleşmesi durumunda, olağanüstü bir yasa yolu olan yasa yararına bozma konusu yapılabileceğinde kuşku yoktur*".

SONUÇ

İtiraz, hâkim ve mahkeme kararlarına karşı başvurulabilecek bir kanun yoludur. İtiraz, muhakemenin hukuka uygun yürütülebilmesi açısından önemli bir kanun yoludur. Çünkü muhakeme sürecinde verilmiş olan birçok hâkim kararına ve mahkeme kararına karşı itiraz yoluna başvurulabilmektedir. Özellikle hatalı bir şekilde uygulanmasına karar verildiği takdirde ağır ihlallere sebebiyet verebilecek olan koruma tedbirlerine karşı da itiraz yoluna başvurulabilmektedir. Koruma tedbirlerine ilişkin kararların denetimine imkân sağlaması, itiraz kanun yolunun önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, itiraz kanun yoluna ilişkin bazı tartışmalı konulara yer verilmiştir. Doktrindeki görüşler ve Yargıtay kararları değerlendirilerek, çalışmada öne çıkarmaya çalıştığımız konular hakkında şu sonuçlara varılmıştır:

¹⁰⁵ AYGÜN EŞİTLİ, s. 204; ÖZTÜRK, TEZCAN, ERDEM, SIRMA GEZER, SAYGILAR, ALAN, ÖZAYDIN, ERDEN TÜTÜNCÜ, ALTINOK VILLEMIN, TOK, s. 697.

¹⁰⁶ Y. CGK, T. 03.04.2012, E. 2011/334, K. 2012/130, <https://karararama.yargitay.gov.tr>, (E.T. 16.03.2023).

CMK m. 260'ta “*katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar*” ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade farklı anlamlara gelecek şekilde yorumlanabilir. Ayrıca bu ifade CMK m. 234/1-b(6) hükmü ile uyum içerisinde değildir. Madde gerekçesi ve Yargıtay uygulaması ise bu ifadenin, “duruşmadan veya kamu davasından haberdar olmamış suçtan zarar görmüş kişileri” kapsadığı yönündedir. Kanun koyucunun gerçek amacı “duruşmadan veya kamu davasından haberdar olmamış suçtan zarar görmüş” kişilere kanun yollarına başvurma hakkı tanımak ise CMK m. 260'ta yer alan ifadeyi bu amacını tam anlamıyla yansıtmayacak şekilde yeniden düzenlemelidir. Aksi halde CMK m. 260'ta yer alan bu ifade, çelişkili bir durum ortaya çıkarmaya devam edecektir.

İtiraz kanun yolunda, “*yayıma etkisi*” ve “*aleyhe değiştirme yasağı*” düzenlenmemiştir. Yayılma etkisini ve aleyhe değiştirme yasağını düzenleyen hükümlerin kıyasen itiraz yolunda uygulanması mümkün değildir. Zira bu hükümler, istisnaidir ve kıyasa elverişli değildir. Ancak belirtmek gerekir ki, yayılma etkisi ve aleyhe değiştirme yasağı önemli amaçlara hizmet etmektedir. Bu bakımdan, yayılma etkisine ve aleyhe değiştirme yasağına itiraz kanun yolunda da yer verilmelidir.

CMK m. 268/3-c'de “*asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara*” itiraz edildiğinde bu itirazın hangi makam tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Ancak asliye ceza mahkemesi ifadesi ayrıca kullanılmamıştır. Doktrindeki görüşler de dikkate alındığında, bu düzenlemenin “*asliye ceza mahkemesi ve hâkimi tarafından verilen kararlar...*” şeklinde veya buna benzer şekilde yeniden düzenlenmesi hâkimlik-mahkeme kararı ayırımına da uygun olacaktır.

İtiraz kanun yolunda, kabul edilebilirlik incelemesinin (ön inceleme) yapılacağı açıkça düzenlenmemiştir. Ancak istinaf ve temyizde yer alan hükümlerin kıyasen itirazda da uygulanabileceği kabul edilmektedir. Ancak kabul edilebilirlik incelemesi neticesinde, itiraz başvurusu reddedilirse hangi hukuki yola başvurulabileceğinin kanunda düzenlenmesi gereklidir. Bu bakımdan, itiraz kanun yolunda da kabul edilebilirlik incelemesinin bütün detayları ile düzenlenmesi daha uygun olacaktır.

CMK m. 270'e göre, “*itirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir*”. Kanunun bu maddesinde “*bildirilebilir*” ifadesi kullanılarak, itirazın ilgililere bildirilmesi inceleme yapan makamın takdirine bırakılmıştır. Bu bildirim yapıp yapılmayacağı hususu yetkili makamın takdirine bırakılmamalıdır. Nitekim bu bildirim zorunlu hale getirilmesi savunma hakkı ve adil yargılanma hakkı açısından da önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- AKKAŞ, A. H. (2019). Ceza Muhakemesinde İtiraz Kanun Yolunun Teorik Çerçevesi. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sempozyum Dergisi, I (2), Ankara: Adalet Yayınevi, 45-69.
- ALDEMİR, H. (2021). Ceza Yargılamasında Kanun Yolları. Ankara: Adalet Yayınevi.
- APAYDIN, C. (2020). Ceza Muhakemesine Egemen İlkeler Işığında Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolları. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ARICAN, Y. (2006). Ceza Yargılaması Hukukunda İtiraz Yolu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYDIN, D. (2006). Ceza Muhakemesi Kanunu'nda İtiraz. TBB Dergisi (65), 61-72.
- AYGÖRMEZ, G. A., KORKMAZ, M. (2021). Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- AYGÜN EŞİTLİ, E. (2016). Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Kanun Yararına Bozma. TBB Dergisi (122), 193-234.
- BARUTÇU, A. (2023). Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CENTEL, N., ZAFER, H. (2022). Ceza Muhakemesi Hukuku (21 b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- ÇAĞLAR, S. (2021). Seri Muhakeme Usulü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- ÇAĞLAYAN, M. M. (1971). Yargıtay İçtihatlarının Işığında İtiraz Üzerine Bir İnceleme. Adalet Dergisi(1), 13-21.
- ÇINAR, A. R. (2013). Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, 19 (2), 603-666.
- DEĞİRMENCİ, O. (2019). Yargı Kararları Çerçevesinde Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararının Hukuki Denetimi ve İtirazın Kapsamı. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sempozyum Dergisi, I (2), Ankara: Adalet Yayınevi, 71-104.

- ERSOY, U. (2018). Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değişirme (reformatio in peius) Yasağı. Ankara: Adalet Yayınevi (*Aleyhe Değişirme Yasağı*).
- ERSOY, U. (2020). Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 28 (2), 857-885 (*İtiraz Kurumu*).
- FEYZİOĞLU, M. (2006). 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler. TBB Dergisi (62), 27-61.
- GÖKCEN, A., BALCI, M., ALŞAHİN, M. E., ÇAKIR, K. (2022). Ceza Muhakemesi Hukuku (6. b.). Ankara: Adalet Yayınevi.
- KARAKEHYA, H. (2002). Türk Ceza Muhakemesinde Kanun Yolu Olarak İtiraz. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAKEHYA, H., İNCE TUNÇER, A. (2021). Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama. Ankara: Adalet Yayınevi.
- KATOĞLU, T. (2012). Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61 (2), 657-694.
- KAYMAZ, S. (2013). Ceza Muhakemesinde Aleyhte Değişirme Yasağı. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, 19 (2), 1397-1452.
- ORMANOĞLU, H. D. (2016). Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değişirme Yasağı. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- ÖNTAN, Y. (2017). İstinaf Kanun Yolunda Bozmanın Sirayeti Sorunu. TBB Dergisi (128), 149-158.
- ÖZBEK, V. Ö., TEPE, İ. (2014). Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değişirme (Reformatio in Peius) Yasağına İlişkin – Öğreti ve Uygulama Boyutlarıyla – Genel Bir Değerlendirme. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, 16 (Özel Sayı), 3759-3797.
- ÖZBEK, V. Ö., DOĞAN, K., BACAKSIZ, P. (2022). Ceza Muhakemesi Hukuku (15 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- ÖZDEMİR, S. E. (2018). Ceza Muhakemesinde İtiraz Kanun Yolu. Ankara: Adalet Yayınevi.

- ÖZEN, M. (2011). Ceza Muhakemesi Hukukunda İtiraz Kanun Yolu. Ankara: Adalet Yayınevi (*İtiraz Kanun Yolu*).
- ÖZEN, M. (2020). Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri (5. b.). Ankara: Adalet Yayınevi (*Ceza Muhakemesi*).
- ÖZTÜRK, B., TEZCAN, D., ERDEM, M. R., SIRMA GEZER, Ö., SAYGILAR, Y. F., ALAN, E., ÖZAYDIN, Ö., ERDEN TÜTÜNCÜ, E., ALTINOK VILLEMIN, D., TOK, M. C. (2022). Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku (16. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- SCHROEDER, F. C., VERREL, T. (2019). Ceza Muhakemesi Hukuku. (S. Oktar, Çev.) Ankara: Yetkin Yayınları.
- SOYASLAN, D. (2020). Ceza Muhakemesi Hukuku (8. b.). Ankara: Yetkin Yayınları.
- SOYER GÜLEÇ, S. (2019). Ceza Muhakemesi Hukukunda Aleyhe Değiştirme (REFORMATIO IN PEIUS) Yasağı. D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, 21 (Özel Sayı), 701-750.
- ŞAHİN, C., GÖKTÜRK, N. (2022). Ceza Muhakemesi Hukuku (13. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- TOPALOĞLU, A. (2014). Ceza Muhakemesi Hukukunda Olağan Kanun Yolu Olarak İtiraz. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TOROSLU, N., FEYZİOĞLU, M. (2021). Ceza Muhakemesi Hukuku (21. b.). Ankara: Savaş Yayınevi.
- ÜNLÜTEPE, C. (2008). Kamu Davasına Katılma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÜNVER, Y., HAKERİ, H. (2022). Ceza Muhakemesi Hukuku (19. b.). Ankara: Adalet Yayınevi.
- WEITZEL, J. (2011). Kanun Yolları Hukukunun Temel Esasları (F. Doğan, Çev.). Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi, 1 (3), 21-39.
- YENİSEY, F., NUHOĞLU, A. (2022). Ceza Muhakemesi Hukuku (10. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILMAZ, Y. (2022). Ceza Muhakemesinde Pazarlık Yöntemleri ve Kovuşturmayla Alternatif

Bir Yöntem Olarak Seri Muhakeme Usulü. Doktora Tezi. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YURTCAN, E., İRTİŞ, B. (2022). Seri Yargılama ve Basit Yargılama (2. b.). Ankara: Yetkin Yayınları.

YÜCE, T. T. (1962). Ceza Muhakemeleri Usulünde İtiraz. Adalet Dergisi (5-6), 491-507.